אלמה רונר

מצות אכילה - זרם יומה כיפורים

(1) Rav Soloveitchik 40-57 שלבני ל' ותפיה

My religious world-view was formed not only through learning Torah, but also by my religious experience...I continually refer to the two traditions of Torah learning -- halakhah and that of religious life and feeling -- the enthusiasm, the love of Hashem, the yearning for Hashem... The first is relatively easy to impart; I can give long lectures on shofar, the halakhot of teshuvah, *the* Avodah, *etc. with great depth and thoroughness. Yet what is easy for me [to explain] regarding the first tradition is very difficult regarding the second tradition.*

To recount what Jews of earlier generations-- not only the Gedolei Yisrael *but Jews in general -- experienced on the* Yamim Nora'im *-- the yearning, the nostalgia that overtook one's entire being -- to impart the emotion is almost impossible. As a child, I remember how infectious that emotion was: I felt the same yearning as everyone else without really understanding what exactly I was yearning for. Those emotions which overtook me as a child stimulate me still today, and my whole* Weltanschauung, *my whole religious philosophy, is a result of this experience.*

Contemporary Orthodoxy is well grounded intellectually. In spite of this, however, its followers lack passion and enthusiasm. This deficiency is especially evident on Rosh Hashanah and Yom Kippur...

How can a Jew pray on Yom Kippur and not feel the greatness, the fire and holiness of this day? How can I possibly impart such an experience? Perhaps one can begin to awaken the ecstatic feeling by discussing the customs and laws which we observe on Yom Kippur. From within the allegedly dry confines of Jewish law, there is an awesome, warm, enormous world -- there is a definite transition from Halakhah to service of Hashem. Perhaps through such a discussion, the audience will be awakened to the religious mood that a Jew must find himself in on Yom Kippur.

ויקרא כ"ג:לב (2)

שַׁבָּת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב מֵעֶרֶב עַד־עָרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם׃ פ

(3) יומא פ"ו

דתני חייא בר רב מריפתי "ועניתם את נפשותיכם בתשעה" וכי בתשעה מתענין והלא בעשור מתענין אלא למה לך "כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי"

(4) מו"ל ס' ג' תרד

תרד סדר ערב יום הכפורים, ובו ב' סעיפים:

א (א) **מצוה** (ס) לאכל בערב יום הכפורים ולהרבות בסעודה: הגה ואסור להתענות בו (ב) אפילו

(5) כסי יומא ל"ח

כל המאכל ושותה וכו'. ונכון מסמנו קרא ומגיחם בסעודה מלמד שהקב"ה מעלה בסעודה (ג) שמאכל בסעודה בעבורו מלאכתו קרא בכאן מיני מלמד לך כי כאן מלא מסעודה בסעודה.

(6) רש"י יומא ל"ח

ב (מיל מא: ר"ה ט.) דתני רבי חייא בר רב מריפתי ובגיחם מא מבשרים בסעודה מתם וכי בסעודה מתענין ומא מבשרים מתענין עמהן מבשרים מכל מאכל ושותה ז מעלה עליו מכתוב מאלו בתשיעי (ג) וכבי פיתהו וקבל ומגיחם מא מבשרים. מלמד הכיל מלמדם מבשרים מעמד לעמד בסעודה לעמד בסעודה. מלמד מלמדם מבשרים כי מבשרים ונבר מעמד מבל ישמ מבשרים מבשרים מל מבשרים. מלמד מלמדם מבשרים מבשרים מבשרים

(9) מוצדים ומנהגים אחרים

ונראה ללמוד מזה יסוד חדש, דשאני מצות הענית ביה"כ מכל הצומות, דתכיר המצוה לענות ולסגף את נפשו כדי שיוכנע לבבו וישוב לה' וע"כ אינו ענין לגייא במנו לפני התענית שלא ירגיש הענוי כלל שבזה מבטל כוונת הצום, ואף שאין בזה איסור מדינא, מ"מ אינו מקיים כוונת המצוה. משא"כ ביוה"כ עלינו לשבות ביום הזה ממלאכה ואכילה ושתייה שפעם אחת בשנה צלינו להיות דומין למלאכים. וכן מבואר במדרש שביוה"כ אין אכילה ושתייה דומיא דמלאכים. וזהו שורש מצות התורה לבטל מכל אלו, ולכן קריבן מצות ענוי חיוב שביתה שיסודה גדר שביתה מאכילה ושתייה ולא מצות סיגוף, ומהאי טעמא אדלי מצות התורה שנאכל ונבה שלא נרגיש חובר הצום, להוכיח בעליל מזה צורת מצות יוה"כ שאין מצות צום ביוה"כ להרגיש צער וסיגוף, שאורבה מצות הבורא יתי"ש לאכול ולשתות הרבה בערב יוה"כ שלא נרגיש צער הענוי, רק עיקרת מצות שביתה מאכילה ושתייה שנהיה דומין למלאכים, אבל בעצם יוה"כ הוא יום טוב שנקבע לחזרות ליום סליחה ומחילה, ואיש טעם המצוה לאכול ולשתות בערב יוה"כ, וכשיתעורר לבבנו שביום הכפורים אותו בשנה קרוב אלינו מאד הבורא יתי"ש שאנו אצלו כמלאכים, בודאי נתעורר להיות נקיים מכל חטא כמותם שהוא מטרת הצום ומצות אכילה לפניה, ודי"ק היטב בכל זה כי אמרתי הגיל דרך דרוש ונכון הוא. (ועיין רש"י ורי"ן בשבת קט"ו. גבי קניבת ירק א).

(10) שפרי תשובה שיבוא אות ט

ט) והשגית, כי בשאר ימים טובים אנחנו קובעים סעודה לשמחת המצוה, כי יגדל וישגה מאד שכר השמחה על המצות, כמו שנאמר (דה"א כט יז) ועתה עמך הנמצאו־פה ראיתי בשמחה להתנדב־לך. ונאמר (דברים כח מז) תחת אשר לא־עבדת את־יי אלהיך בשמחה וב־טוב לבב. ומפני שהצום ביום הכפורים, נתחייבנו לקבוע הסעודה של שמחת המצוה בערב יום־הכפורים.

(11) מאי מו מי תענית

אד"ר שכעין ב"נ לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וביוה"כ: "בשלמא יום הכפורים משום דאית ביה סליחה ומחילה יום שניתנו בו לוחות האחרונות אלא מה"מ באב מאי היא

(12) ראיה יונתן גון

ו ולא הלל של חנוכה בלבד הוא שמזכרי סומרים "אלא קריאת ההלל לעולם מדברי סופרים בכל הימים שנומרין בהן את ההלל. ושמונה עשר יום בשנה מצוה לגמור בהן את ההלל הגדול הזן. שמונת ימי החג. ושמונת ימי חנוכה. וראשון של פסח ויום עצרת. אבל ראש השנה ויום הכפורים אין בהן הלל לפי שהן ימי תשובה ויראה ושחור לא ימי שמחה יהיה. ולא תקנו הלל בפורים שקריאת המגילה היא ההלל:

השגת הראב"ד הה"ו. אלא קריאת ההלל לעולם מדברי סופרים בכל הימים שנומרין. ע"כ הגה מגיד שיש לפי מלון שמפרש מ. (ראשי ג. נ).

(13) אורחות ימי הרחמים אל שאה ואל רמן מאל קצ

ועי' ברמב"ן בסהמ"צ בשורש א' דאמירת הלל ביו"ט הרי מה"ת והיא בכלל מצות שמחה. ובערכין (י:) דמבואר דרק משום דבר"ה ויוה"כ (דאיקרי מועד ואיקדוש בעשיית מלאכה) מלך יושב על כסא הדין וכו' להכי לא אמרי' הלל הרי מבואר דאי לאו ה"ט היו אומרים הלל גם בר"ה וביוה"כ אף דיסוד ההלל ביו"ט הוא מפאת שמחה וע"כ דאיכא מצות שמחה (עכ"פ לא יתירה) גם בר"ה וביוה"כ. וכ"כ בס' המנהיג בהל' אירוסין ונשואין דכל המועדים הוקשו זל"ז לענין שמחה ואף ר"ה ויוה"כ כרגלים והם בכלל המועדים לכל הענינים. (והוא דלא כמש"כ בס' יראים בס' רכ"ז דיוה"כ אינו בכלל המועדים לענין שמחה משום דכתיב ועיניתם את נפשותיכם. ולכאורה סברתו כדברי הגמ' במו"ק (ט.) דאין שמחה בלא אכילה ושתי'. וכ"מ במס' סופרים (פי"ט ה"ו) דביוה"כ אין מזכירין לא מועד ולא שמחה שאין שמחה בלא אכילה עיי"ש). ומכבר הארכתי בזה במאמרי בענין חולה ביוה"כ לקמן בסי' נ"ה עיי"ש.

(14) ראיה תשובה ו

קצ

ו אע"פ שהתשובה והצדקה יפה לעולם, בעשרת הימים שבין ראש השנה ויום הכפורים היא יפה ביותר ומיד היו מתקבלת שנ' דרשו ייי בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב. כמה דברים אמורים ביחיד אבל בצבור כל זמן שעושין תשובה ומוציאין בלב שלם הן נענין שנ' כי"י אלהינו בכל קראנו אליו.

ז יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל ליחיד ולרבים, והוא קי מחילה וסליחה לישראל. לפיכך חייבין הכל לעשות תשובה ולהתודות בין הכפורים. ומצות ודוי יום הכפורים שיתחיל מערב היום קודם שיאכל, שמז יום הכפורים ערבית ותחור ומתודה בשחרית ובמנחה ובנעילה. והיה מתודה. יחיד אחר תפלתו ושליח צבור באמצע תפלתו בברכה רביעית:

ח כיון שחייב כל אדם להתודות ביוה"כ, תקנו חז"ל להקדים הודוי בתפלת מנחה, שכבר מחצות היום מתחיל להתנוצץ קדושת היום, דשמא מחמת אכילת סעודה המפסקת הארץ לו הקלה שלא יוכל להתודות אחר הסעודה או שמא ימות. ולכן תקנו שלאחר שהתפלל מנחה לאחר שסיים עשרה השלום קודם יהיו לרצון, יתודה. וכן כל הודוים ביוה"כ אין מסיימין בה בברכה (הגי' הודוי סמכו בהלכות מעוכה):

(15) חי אדם קמ"ט

(16) פרקי דר' אליעזר פ"מ

ן בן בתירא אומר, ארבעים יום עשה משה בהר, דורש בדברי תורה וחוקר באותיותיה. ולאחר ארבעים יום לקח את התורה וירד בעשור לחדש השביעי ביום הכפרים, והנחילה לישראל לחק־עולם, שנאמר, והיתה זאת לכם לחקת עולם (ויק' טז לד). רבי זכריה אומר, קראו בתורה ומצאו כתוב בה ועניתם את־נפשתיכם (שם כג כז). ובו ביום העבירו שופר בכל המחנה, שיצומו כל העם מאיש ועד אשה, מגדול ועד קטן. ואלולי יום הכפרים, לא היה העולם עומד. שיום הכפרים מכפר בעולם הזה ובעולם הבא, שנאמר, שבת שבתון הוא לכם (שם שם לב). שבת, העולם הזה. שבתון, העולם הבא. ואפלו כל המועדים עוברים, יום הכפרים אינו עובר.

(17)

(17) שו"ת רי"ק סי' 56

1 **על** לוזות בתו סמוכות עכל לוכל מדק לה וכמה קטנות
כל ממיתה עקרי מכופה, די יכתם עליס יקלה דבכו
ויכפלה, לס מיבת לאכול בערב יום"כ.
דאלילה ומליכה לה לאכול, ולאחר כותב כיון ביע עסיה
עלוחדים וגם סכילים לדבר לאקים ובקומי מסמע
6 לו, עלמי ליקה עמקם לו עכי מחמים לסגיל לה עכה לגכמה
מעמי לגזור עליס בגזירים סמוכים **עכלה מאכל עוס דבר מדף**
על מה עכגילס בו בכל יום.
ובאמת דין זה עלמכמי ליכו לכיך בעקם, לאבל לחי כיון
בכל כעיס הבריאות לס מיבים לאכול בערב
11 יום"כ לאחר כן בעוכות כמו מכל מיב מסמן בעמן בעלה, [ומיי
בכיב ע"ב מהלי מלכים דעקמפק לס כך לכמה לכל לאכול המחה
בחמיעי כי לכמה בעוכה, לו כוא לחמכחה בעלמה, וכן כ"
וכך כוא אמן בגמה,] לו לה, כיון דקבלה מעיק לס בעמן
בחמעה לחודם בחלכ וכי' ובעיר לכמי כמלו סחמכה מעיבי
16 ומעמיכי מחילה כל ממחייב בחמעיה עמיכי ממחייב לקיים
ועכיסס כי לאכול בחמיעי, **ולי"ע לעמה ספלה.** ידיכו
עקיבא בן מי' דרב ר' משה גינו מא"ש

(18) תלה קלאה ויקמלש

1 ובבנו עקבה לאבר מחמכה כי' ע"ו מכחמק לס כיס
מלות לאכל בערב יוכ"ל, יכן כי יש סברה
לאבר דאם כבי ה"ע מכה"ל ובעיס מחמכות, ומחלר
בחמק, ולפי מה מכלבר מחמם מלות לאכילה בערב
יוכ"ל ומחייבת מלה לחלות בחמיה, הלא מחילה
6 מחלאר לגם כיס מחייבת בלאכילה בערב יוכ"ל
כיון מחמריבה בגוף מחמיה, ובכי מחק בערב אי
בחמ כעבריס.
גם יש לבבית לאה לחלות כיס בלאכילה בערב
יוכ"ל ולבאר ע"פ מבית ע מחמבה דבכי
11 בגמרא בפיס ג' ה' בחרן מחמכה יוכ"ל, כבי כבי
לאכלי ומחי בערב יוכ"ל בר מחיבה לא מחריב
לה מיבי, מכוס לחמבר מיבי מחגון וכ', וכן
קיי"ל. ובכה כלבר בכלל בלא בלילה בחלה, דבכי
כלבר יחוב מבקיים בכלל אחרות בן גם בחלות קלות
16 ובפיט מלה מחמרות מכן, ומחמ"כ מחיבות
ומדקלקות בחלות יוכ"ל, ולכך אי יאכלו בערב
יוכ"ל עד חציכה, ויחבר מחם כבול לו בלא בחמחמה
גם לס מחמה בכן, כמ"ש מחבר מיבו מחגון ולא
יבו מחילין, ולבר בלא כוא.
21 אך לפי מה"ב דגם בכיס מלות בבבי לאכילה בחמיה
בערב יוכ"ל, ומחמי לכל מ"ב מכ"ל כן מחמרות
ורק כוא מיבות, **לכן מבבכה לאיבה מלה ע ומחמרות**
גם עד מחמבר, ולא יש לחחם מגם לא מחמבה לס
מחמה בכן, ולבי"ק.

(19) שבלי אמונת יה"ל ר"ל 351

ג) **בחיוב** מאכילה בערב יום כיפורים יש להסתפק במי שיש
לו מלי הטפל וכזולת עכלה לו בזמן ידוע ולפי המנהג
ומנו הוא ביום כיפורים ומל מי דברי הרופא אינו רשאי להתענות
ביום עכלה לו המלי לס מיב לאכול בערב יום ביעור ומלד הסברה
נראה הלוט מיב כיון הטעם מחוב מאכילה בערב יום ביפור הוא
לסיום עמיד ומזומן לעיני כל מחר וכס לא יתעכב למחר אלא
דקבה לבקל בעלות עבה דאוריתא בערב לס קל לו לאכול בלא
אמר לך בלבה כי הלי נחלא יש לבקל ממה נמצך לי דרשיק עמלת
דקלת ממעם אל"ל אבר בוה הוא דיש לו לחיב בגיס לף דמלוה
מהאמן גרמא סיא לס כן אבה ז אלא מחמבה לחחר מיבה חיבת
ולי דמלי הגולם אכתוב הוא לס כן בגיס עמודות מלר מלוה
מהאמן גרמא אל"ל אבן לרינא כן בחב כאלון בחב אוחר בא"ל
סוף סי' ק"ב ולי הלל נראה דיש סברא לחמלק דלף דאמר אבוה
לבא לו המלי לחחר מכל מקום כי יוחב מה יאבד יום ולולי ילחם
כ' מלין ומרבה לחחר סעלה מהבם דבר ולך כמבור לוחב מחבת
ולבאים מהאל מיב בחלה הלא לחי בסם ומלילא מדי הלא ומה גם
לפי מה אבחב הלאון המחק מאלה הל"ל בפרבת הברבה בחלאה
קפ"ו לוח ל"ב הבגם דמדברי רש"י ביומא נראה דבל עיקר מלוה
ז היא כדי שיוכל להתענות ביום כיפור מכל מקום בדברי רש"י
נראה בפשט ד' ע' כל דמים כאלילה המים מדיף מחמבר הלא מוס
1 הטעם אלא מאכילה מגמה סיא מלוה ולס כן לפי זה הלוי לין בוס
לר לעומרו ולא דברי רש"י ביומא בכוים וכן נחב רביבו הטור
בסי' תר"ד כמו אבחב בס נבחב סוכר מכל מקום כיון בים לד
לחבר עבלה ה' רשאה למחלבו לין נראה לעומרו סיום ובבמה ומבמן
בחלביט מרחם יבלה דבכו ובבלאו:

(20) רבי יוסי ימים נוראים
הרבי קודש

מי שרעתו ברור שיוכל להתענות אפילו
לא יאכל בעיהכ"כ אין עליו מצוה לאכול

1 ב) בתר הטעם כתבו רשי' והטור הרי בתלה שאוכל ביהכ"כ. בשאילתות בפ' ברכה
(שאילת קסו) הגירסא כל האוכל רשותה בתשעה ומתענה בעשירי, וב"העמק־שאלה" שם:
ומתענה בעשירי בגמרא ליתא אבל בוסחאות רבינו מיושבת שאין בחשב אכילת חשיבי למצוה
אא"כ מתענה בעשירי שהרי קרא אסמכי לעשירי וכו' ויש להוסיף עוד לפי בוסח זה דעיקר
מצות אכילה בעיהכ"כ אינו אלא כדי שיוכל להתענות בעשירי וכפרש"י ביומא בזהיל וחבי
6 בשמע קרא ועניתם בתשיעי כלומר תתקן עצמך בתשעה שתוכל להתענות בעשירי. וב"ע רש"י
(ברכות דף ח ע"ב) הבינו עצמכם לעינוי המחרת. ולא יהא מוכרח לאכול מפני הסכנה.
ולפרש"י מי שרעתו ברור שיוכל להתענות אפילו אם לא יאכל בעיהכ"כ אין עליו מצוה כלל
לאכול בעיהכ"כ. ומישב בזה בוסחת רבינו בוסח דמר בריה דרבינא וכו'.

(22) שדה שם

1 **ואם** מיב לאכול עם בערב יום כיפורים כגון בגלון מכחב
מיבך כמב בפרבה לחבר פ' ע"ג סק"ע (בד"ה ומכה
כרסמ"ם) ובחזב אכילה ז לוט בעם בחקל כמו בבכבת ויום פוב
דלא מלינו זה בעום מקום רק מלם לאכול חולה בכל דבר וכן הוא
בחגן אברהם בלבחת מגילה בבי טריס ובלון כמי בחלבי הוא בן
6 בבחיקות מכ"ל **ולעום ריבמא מראה דה מלי בבקמי חזב אכילה**
ז דלם בלחבר דהבעם הוא כדי מבכין עלמנו לבחבים בל יום
כיפורים לבך לאכול עם לא אחר מדי דמיבן ולוט יולא ידי
חובבו בלאכילת אחר דברים אלין דלים מפורים אלם כעבם הוא
מקום קבוקא סיום מלמנו לאבר דם לבחבור ליום פורים ולא ידי
11 חובבו בכל דבר כמו אבחב כרב חגן אברהם בס' מרלי"ה סק"ע
לא מבלון מגמה מיבך בוכר דאכילה ז סיא בחרם בכבחב (עין
לקמן בד"ם וכחב־יבוד) ולא מבום מבכין עלמנו לבחבים ולכן סבר
דבבי גם בלא עם וכבר בבלאבי בריב לוח ז בדברי רש"י ביומא
(סיא כדי להבין עלמנו לבחיבו) נבוים ולם כן יש לבחמיר כמ:

(21) מנחת חינוך שו"ת

1 **ודע,** דאם בעום לבערב יום כיפורים דמעוה לאכול **לין מיום דוקא** עם
כמו עבה ויום מוב, דלא מלינו זה בעום מקום רק מעוה לאכול,
ולא בכל דבר, וכן הוא בחגן אברהם בלבחת מגילה בי' מרלי"ה (סק"ע)
גבי פוריים, ובלון עמי בדלי הוא ק, הם נראה בבחיקות. ונראה לענ"ד
כיון דאכילה ערב יום כיפורים נבקא לן מלבון מיבי לבבר לעבר דלינו
6 יולא לא לם לבל בערב יום כיפורים מיעוד כבחבעה דבבלי נוחה לא
הי מיבי יום כיפורים, ואכילה ז נוחה בבחבה דנקרא מיבי, אבל
בבחות מבחיבור זה דבחים כיפורים לא יבא עבר על מלות מיבי והוי
כמבחבה, ל"ב בערב יום כיפורים לא יבא דבר בבבחבה, דבבחה
מבחבבה בחיבור הבירוף הוי מיבי ובערב יום כיפורים לבור לבבחבה,
11 **על כן נראה לאבל מיבור בחבחה בחוך מגילה ערב. ובלבי מבאר מבחבה**

(23) רמב"ם ברכות יא:ד

ר' ומה יאין מברכין על נטילת ידים באתרוגה.
מפני שלא הייתה בדבר זה אלא מפני הסכנה הדברים שהם משום סכנה אין מברכין עליהם, הא למה זה דומה לפי שסינו
את הסים ואחר כך שתה בלילה מפני סכנת עלוקה שאינו מברך וצונו לטבן את הסים וכן כל כיוצא בזה: ...

(24) מ' ביקה הספרים לר' יעקב פלדמן

ויש שכתבו שעיקר האכילה הוא משום סכנה, שהתענית לא יזיק, ואין מברכין על מניעת סכנה.[28]

(25) רמב"ם ברכות יא:ב

ב יש מצות עשה שאדם חייב להשתדל ולדרוש עד
שיעשה אותה בגון תפילין וסוכה ולולב ושופר ואלו הן הנקראין חובה. לפי שאדם חייב על כל אדם לעשות. ויש מן
שאינה חובה אלא רומין לעשות בגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית החייב מזוזה בדי שיעשה מזוזה אלא
רוצה לשכון בל יסיר באהל או במערה ישב. וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות ממעה. וכל מצות עשה שבין א
לסקום בין מצוה שאינה חובה בין מצוה שהיא חובה מברך עליה קודם לעשייתה: ...

(26) ברכי יוסף על חיי אדם

אלולי דברי הקדמונים ז"ל היה נ"ל מעם
מה שלא הקנו ברכה באלו הענינים ראע"ג דהאיש
הישראלי מחויב לעשות גם מצות שבריות לא מפני
השכל אלא מפני חוה"ק כמש"כ והיה עקב תשמעון
את המשפטים הנ"ל כלומר אפילו המשפטים המסע מה
שצוותה התורה ולא העשה מפני שכלך אלא כשארי
מצות השמעיות מ"מ קדושת ישראל אינו נוכר כל כך
בהשכליות כמו בהשמעיות כמ"ש חז"ל. ביומא [פ"ה]
ולכן לא הקנו ברכה על מצות שבליות ודרך ארץ שיש
מהם בכל אום ולשון ולא הקנו לברך אשר קדשנו
ובמצותיו אם כי אינם עושים רק מפני השכל מ"מ יש
בהם עשייה כאלו ובזה א"ש כל מה שהקשו צא ולמד
דהא שבת ויו"ט מצוה לאכול ולשתות ולא הקנו ברכה
ע"ן לבד ממצה בלילה ראשונה של פסח מפני שמשונה
אפייתה וכן אכילת מרור מפני שאין דרכו של אדם
לאכול באלה שייך לומר בזה אשר קדשנו במצותיו ועל
מעקה מברכין דהוא נ"כ אינה שבליית דע"פ שכל ישמר
ההולך שם א"ע ועל שמיטה לא שייבא ברכה שאינה
פעולה:

(27) מראה שאלת קצ"ל

... ונפי זה מיושב בפשיטות כמ שפין
מברכין על מכילה מיוכ"ב, שפיכה מלא בכנה דמלוה
ופין מברכין מלא על נוף במלוה כמו מפין מברכין מל
עפיים לילים למיד מוכה נגנל מפיב דכמיב ועשו
לכם לילים מכ"מ כיון שפינו מלא בכנה למלוה פין
כמפיתה נמר מלוה ופין מברכין כ"ל פין בפכילה
דמיוכ"ב מלא בכנה דמלוה.

(28) מרלב נדרים ג:ב

מ [א-] הנדר שיצום בשבת
או ביום טוב חייב לצום
שהנדרים חלות על דברי
מצוה כמו שבארנו. וכן
הנדר שיצום יום ראשון או
יום שלישי כל ימי ופגע בו יום זה הרי הוא
יום טוב או ערב יום הכפורים הרי זה חייב לצום
ואין צריך לומר ראש חדש. פגע בו [ג] חנוכה
ופורים ידחה נדרו מפני הימים ואלו הראוי
ואיסור הצום בהן מדברי סופרים הרי הן צריכין
חזוק וידחה נדרו מפני גזירת חכמים:

(29) כסף ומגיד פ"ה

ויש לתקוף נדברי רבינו שנרשם לכתרים שכתב דמנר דנמרא
יומיב וכרי"ם מסר לסמר לסמנסם מן כמריב ומכמם דמוסיב מחיו מחיכם
ומכיסם מם מסחיסם בחמשב לנרב (ישם שב מריב). ודיב בכתיב לסברי
כמיב דמכמיחם (שם) ובכמיב דריב (שם) גבי לימור מכרים ריח יומ מכרים
יעיב מכמיבים בנעיבם מכרים ריח דלוריחם כוח דלבריחם לם כמי
מיחם. רק לשנם מל מרב יוסיב דלמר מבוק דבשם ומכיסם לם
מכמיבים מכם מסחיסם בחמשב ליחם מכרב לכמרים דלמריב ודיב כמי
לם מלינו לכתרים כמרים מיכם לכתר כמכרים דלמריב דלמבר ולמלינו לם

מחקריב דחמנם לכומרים דכמיב (בחבר ו) וביום שמחמבם ובמחמדיכם
ובמלבם מרשיבם מן זב כדבי לכבר מכם מרבם ומרבריחם. ויל דלמריב
מלא לכתרים מלא מחרבנו מלא מכיח שיב לכם מלא מכר כתרים לם
מם לכמלי לכם ולמיכר מיבם מיכים מיחם ומכוח דמחמבם דבמם
מרבם מיבריחם מלא מבי מחמבמם ומיחסיב כמב דבמרב יוכיב מיב
לכם ומן ליל בריחם דבינם דמחמבמם ומיבים מחבריחם מבי מחיבל דמינו
ליב מרבם. ...

במצות אכילה בעיו"כ

א. בגדר המצוה לדרמב"ם

בתב הרמב"ם בפ"ב הלכה ט' מנדרים "וכן הנודר
שילוש יום רמשון מו יום שליבי כל הימים, ופגע
בו יום זה והרי יו"ט מו ערב יום"כ הרי זה חייב לצום
וכו'. פגע בו חנוכה ופורים ידחה נדרו מפני הימים
האלה. הוחיל ואיסור הצום בהן מדברי סופרים הרי הן
צריכין חיזוק וידחה נדרו מפני גזירת חכמים". ומיין
לחם מעמה בפ"ח מהל' שביתת עשור הלכה ו' שלומד
מזה שדעת הרמב"ם דאכילת עיו"כ הוא מהתורה
ולפיכך לא עשו חיזוק בכח כחנוכה ופורים שכח
דהבריחם [וכ"כ הרדב"ז כתן, אמנם בכ"מ על אחר
פירש שהיא מדרבנן אלא שיש לה אחמכתא מה"ת, אבל
בשו"ע או"ח (תקפ, ג) חזר בו וכתב "אלא שמדברי
הרמב"ם נראה שהם של תורה"], אלא ותענוה אי"כ לנמה
הסמיכו הרמב"ם בהל' שביתת עשור.

והנראה בביאור הענין, דיעוין ברמב"ם פכ"ד מהל'
שבת הלכה יב, "ועוד מפני שמקלת הגוף
אינם בעלי אומנות אלא בעלין כל ימיהן, כגון
הטיילין ויושבי קרנות שכל ימיהן הן שובתים
מגלאכה, ואם יסיח מוחר להלך ולדבר ולטלטל כשאר
הימים נמצא אלא שבת שביתה הביכרת, לפיכך שביתה
מדברים אלו היא שביתה הטוב בכל לחם". ומוכח
מהרמב"ם דיש דין בשביתה שחבת שביתה הביכרת,
דשביתה היינו להפסיק ממה שהיה עושה קודם
שבת.

ונראה לפ"ז דהא דאסור להתענות בעיו"כ יסודה
במה שכתב הרמב"ם בפ"ח הלכה ד' משביתת
עשור, דמיום מנוי ביו"כ הוא מדין מצות שביתה
והוא חיוב לשבות מאכילה ושתייה וכלשונו שם, "מ"מ
אחרת יש ביום הכפורים והיא לשבות בו מאכילה
ושתיה", וה"ב מלה דמה"מ חייב לאכול עיו"כ כדי
לשבות ביו"כ שביתה הביכרת מאכילה ושתייה, דאם
אינו אוכל עיו"כ אין כאן שביתה הביכרת, והאכילה
בעיו"כ הוא מקיומי התענית והלק ממעשה השביתה
מאכילה, וכזו יסוד הדרשא בגמ' ר"ה (ט, ח) מקרא
דועניתם את נפשותיכם בתשעה "וכי בתשיעי מתענין
הא בעשירי מתענין אלא כל האוכל והשותה בתשיעי

מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי, דלכאורה לא נרמז כלל אכילת עיו"כ בהך קרא, אלא באמת אכילת עיו"כ נכללת במלות שביתה ביום"כ, והרי זה כאילו מתחיל להתענות מתשיעי. דע"י אכילתו נעשית השביתה של יום"כ שביתה הראויה. ומובן הדין דכל האוכל עיו"כ כאילו התענה תשיעי ועשירי. [וכזה יש לבאר הא דאם מת בתענית עיו"כ יש לו כפרת יום"כ לשיטת הרמב"ם, עיין בהל' תשובה דמיום ועדי בעיום"כ שמא יחכה, ולכאורה קשה הא אם יחכה בעיום"כ בלא"ה אין לו כפרת יום"כ, ואמה ולו כלל להתוודות בעיום"כ, ומוכרח דגם בעיוהכ"פ יש לו כפרת יום"כ, דכבר התחיל מעשה התענית ע"י אכילת עיו"כ].

ולפ"ז נראה לומר עוד, דיסוד הדין של אכילה בעיום"כ איכה מלות אכילה, אלא איסור של תענית בעיום"כ כדי שתהא שביתה הראויה [אלא שכל האוכל מעלה עליו הכתוב כאילו התענה בתשיעי. אבל עיקר הדין הוא דין איסור עיין בתו' שם (ע, ב - ד"ה כאילו)], ועי"כ הוא דמיתי לה הרמב"ם בהל' נדרים בהל' ימים שאין מתענים בהם, אבל אכילת עיו"כ מ"ע של אכילה ושתיה.

(31) ס"מ

(32) אלא לענין עיקר הגילוי

כ"ג, ל"ב. ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש וגו'.

הנה חז"ל [ברכות דף ח' ע"ב] דרשו מלשון הכתוב שכל האוכל ושותה בערב יוה"כ מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי, ועיי"ש. ועיין בטור [סי' תר"ד] שהוסיף: פירוש כאילו נצטוה להתענות בשניהם עכ"ל. ונראה שטמון כאן הגדר דתענית יוה"כ, והיינו שהקפידה התורה שהעינוי של יום העשירי צריך להתחיל מהיום התשיעי, כלומר שצריך לאכול ביום תשיעי קודם סוף היום ולהפסיק מאכילתו מבעוד יום ולהתחיל העינוי, דהא אם מאיזה טעם שהוא לא היה אוכל כשירד היום א"כ לא ניכר הענוי, ולכן צותה התורה לאכול ביום תשיעי ולהפסיק לאכול קודם הלילה. ולפי"ז יוצא שהאכילה וההפסק הם חלק מהתענית, והסעודה המפסקת תחילת התענית היא, ולכן נחשב האוכל בתשיעי כאילו התענה בתשיעי ובעשירי, ודו"ק[34].

ב נוהגין באשכנז להתענות כולם בערב ראש השנה וסמך לזה ממדרש רבי תנחומא ולקחתם לכם ביום הראשון (ויקרא כג מ) (פ) וכי ראשון הוא והלא חמשה עשר הוא אלא ראשון לחשבון

(33) טור אלג ס' תקפ"ו

עונות. (פ) משל למדינה שחייבת מס למלך ולא נתנו לו בא אליה בחיל לגבותו כשנתקרב אליה (י) בעשר פרסאות יצאו גדולי המדינה לקראתו ואמרו לו אין לנו מה ליתן לך הניח להם שליש. כיון שנתקרב יותר (יא) יצאו בינוני העיר לקראתו הניח להם שליש השני. כשנתקרב יותר יצאו כל בני העיר לקראתו והניח להם הכל. כך המלך זה הקדוש ברוך הוא. בני המדינה אלו ישראל שמסגלין עונות כל השנה. (יב) ערב ראש השנה הגדולים מתענין ומוותר להם שליש עונותיהם. בעשרה ימים בינונים מתענין ומוותר להם שני שלישים. ביום הכפורים הכל מתענין ומוותר להם הכל. במוצאי יום הכפורים עוסקים במצות סוכה ולולב ואין עושין עונות. לכך קורא יום טוב ראשון ראשון לחשבון עונות:

(34) ספר אומת הדעת

ב במור סריגת המדים סבון יהבים וקומם שמקים נמלים לולב הקיבה ולין שמעון מוסם הקבים מאמר מם דאחיל מחל סר. והקבה נעדיו לוך יהי ענים אלו יוסר [מחלים] מקיבה עלמו סמקרמים טף סמלה ומאמר לאמון לחסון לחסון מוסם מים. אבל אין סרגר ראוקן עדוסי כם והאלם יש נאכבה המלה שנף קיבס סמלם. אחר כי עבדום סמלם סות לק לבמה וסבכבה סות לעולם. תרי מאמר המרגסם תעיסם וכבי מם מאדם קומר עלמו סמיד כדי קיבי מוכ לקיים מלם מרגת. כי מדאלי כל סיגיעה לבמאר מסגלי מלם לין לבזות כדי לבזות מוכ לקיים מלם

ב מרגלים ומקומוקן לקיים מקבדה הבריים מוכים מהמלה המעברים מאדם ומרי לן עבין שמם כלל:

(35)

(יז) כאש אוכלת. לפי שהיו בני ישראל רואים את המלאכה כבוד ה' כמלאכה הנעשית בהר, לפי שהיו רואים אש אוכלת בראשו, לפי שהיו בני ישראל רואים את המלאכה כבוד ה' כמלאכה הנעשית בהר, לפי שהיו רואים אש אוכלת בראשו, לפי שהיו